

השיעור ניתן בכ"ח בשבט ה'תשס"א

פרק ב'

פתיחה

התבאר לך כי הפעולות האלהיות שהם מצות התורה הם ראויים לאדם לפי מדרגת נפשו האלהית שהיא בקרבנו, והפעולות האלו הם השלמת האדם שבהם יושלם עד שהוא הבריאה אשר בה רצון בוראו. ויתבאר בפרקים הבאים דבר זה באריכות בעזרת נותן התורה. ובזה הפרק יתבאר דרך כללות בקצור, שהאדם יציר כפו של הקדוש ברוך הוא מבחר התחתונים חסר, עד שהוא נשלם על ידי מעשה עצמו, ועל ידי מצות התורה יגיע האדם אל ההשלמה, כי מצד שיש בו נפש אלהי שיש בו הכנה אלהית לכך אין השלמתו בדבר שהוא טבעי אבל השלמתו בתורה ובמצוה שהוא על הטבע ודבר זה מבואר במקומות הרבה שמצות התורה הם יותר במדרגה ובמעלה מן הטבע.

מדרגות הטבע והשכל

ובמזמור (תהלים י"ט) השמים מספרים כבוד אל וגו' ואחר כך התחיל לומר תורת ה' תמימה וגו' עד סוף המזמור. ויש מן תחלת המזמור עד תורת ה' תמימה שבעה פסוקים ואחר כך תורת ה' תמימה. כי הנהגת הטבע נברא בשבעה ימי בראשית ואלו התורה היא על הטבע והיא מדרגה שמינית. ועל פי טעם זה מזמור אשרי תמימי דרך שהוסד על התורה, יש בו שמונה אלפ"א בית"א שהתורה היא מדרגה שמינית שהיא על הטבע שנברא בשבעת ימי בראשית. וכן כל דבר שהוא על הטבע והוא תיקון מה שחסר הטבע הוא אחר השבעה, וזה טעם מילה בשמיני כי האדם מצד הטבע נברא עם הערלה והוא פחיתות הטבע, והמילה היא תיקון הטבע ולפיכך תיקון הזה הוא ביום השמיני לפי שהוא אחר הטבע שנבראת בששת ימי בראשית. ומעתה תדע כי המצות שהם הפעולות האלהיות והם מעשה האדם יגיע בהם האדם למדרגה שהוא על הטבע. וראוי שיהיה כך כי מעשה האדם במה שהוא בעל שכל הוא יותר במעלה מן הטבע שהרי הטבע הוא כח חמרי בלבד ואלו האדם הוא שכלי. ואם יאמר כי כח הטבע פועל בכח שהוא מן השם יתברך, נאמר גם כן כי האדם שהוא שכלי פועל בכח השכל שנתן לו השם יתברך. ולפיכך ראוי אל האדם שהוא שכלי והשכל הוא על הטבע המצות האלהיות שהם המעשים שאינם טבעיים, ועל ידם יגיע האדם אל מעלה עליונה שהוא למעלה מן הטבע הוא עולם הנבדל.

איזה מעשים נאים?

ובמדרש (תנחומא תזריע):

שאל טורנוסרופס הרשע איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם אמר לו של בשר ודם אמר לו טורנוסרופס הרשע ראית השמים והארץ יכול האדם לעשות כיוצא בהם אמר לו רבי עקיבא לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטים עליו אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם אמר לו למה אתם מולים אמר לו אני הייתי יודע

שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאם משל הקדוש ברוך הוא הביא לו רבי עקיבא שבליים וגלוסקאות אמר לו טורנוסרופס הרשע אם הקדוש ברוך הוא רוצה במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו אמר לו רבי עקיבא ולמה טיבורו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכתו ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול שלא נתן הקדוש ברוך הוא המצות אלא לצרף האדם בהם לכך אמר דוד כל אמרת אלוה צרופה ע"כ.

וביאור זה כי טורנוסרופס היה סבור כי מעשה האדם פחותים מן מעשה הטבע במה שהטבע פעל אלהי, לכך אמר שהמילה היא יותר פחותה מן הערלה שהיא מעשה הטבע שפעל השם יתברך ואלו המילה מעשה האדם. והשיב לו שאין הדבר כך כי מעשה האדם במה שהוא פעל האדם שהוא בעל שכל יותר במדרגה מן הטבע שהוא כח חמרי בלבד וכמו שהוכיח לו מן החטים שהוא פעל הטבע והוא חסר עד שיושלם על ידי אדם השכלי שמזה תראה כי פעל השכל הוא על הטבע.

והוסיף עוד לשאול אם כן למה אין התינוק יוצא מהול אחר שהשם יתברך חפץ במילה ואינו רוצה כלל בערלה, כי עדיין חשב אף כי פעל האדם הוא יותר במעלה במה שהוא פעל האדם בעל שכל, מכל מקום אין לומר שפעל הטבע הוא בחסרון ואם היה חפץ במילה והערלה היא רע אם כן למה לא השלים השם יתברך את הטבע ויצא התינוק ממעי אמו מהול. ודבר זה לא יספיק התשובה מן החטים, שאף כי הגלוסקא פעל בעל שכל יותר נבחר מכל מקום גם השבליים שהם מעשה הטבע טובים רק שפעל בעל השכל יותר משובח אבל אין לומר שפעל הטבע הוא חסר. ועל זה השיב כי בודאי פעל הטבע הוא חסר גם כן כמו שתראה כי התינוק יוצא עם הטיבור והאם צריכה לחתכו עד שתראה מזה כי הטבע אין בו השלמה, וא"כ אין זה קשיא מה שיוצא התינוק עם הערלה כי אין פעל הטבע בשלמות כי אלו היה פעל הטבע בשלימות לא היה במעשה הטבע שנוי שהדברים אשר בהם השלימות אין שנוי בהם, אבל אין בו השלמה בפרט אל האדם השכלי שיש לו מעלה על הטבע מצד השכל:

שאלה למחשבה: מהן שתי תפיסות העולם שעומדות מאחורי הויכוח בין רבי עקיבא לטורנוסרופוס?

כל מעשה בראשית צריכים עשיה אחרת

ובמדרש עוד, (ב"ר פ' י"א) כל מעשה ששת ימי בראשית צריכים עשיה אחרת כגון חטים צריכים לטחון החרדל צריך להמתיק התורמוס צריך להמתיק ע"כ. וכל זה מפני כי אין פעל הטבע בעל השלמה בעצמו אל האדם שיש בו השכל שהוא על הטבע וזהו מדרגת הטבע כמו שאמרנו, ולפיכך כל אשר נברא בששת ימי בראשית אין השלמה בו אל האדם, ולכך אין זה שאלה אם נברא התינוק בלא מילה שזה שייך אל פעל הטבע במה שהוא פעל חסר, ואינו במדרגת ההשלמה אל האדם השכלי. ואלו נברא האדם בשלמות כאשר יצא מבטן אמו אם כן היה האדם טבעי בלבד, ולכך נתנה לו המילה

שהיא השלמתו ביום השמיני כי כל השלמת האדם על הטבע לכן המילה שהיא השלמתו והיא על הטבע שקולה כנגד כל התורה.

ואל תאמר כי יהיה חס ושלום בפעל השם יתברך דופי, אין זה כך רק הכל הוא בחכמה לפי אשר ראוי לעולם אשר יש בו הויה והפסד אשר אינו בעל השלמה ובפרט אל האדם השכלי שהשכלי הוא על הטבע ולכך אל האדם אין הטבע בעל השלמה כי צריך לתקן מזונות שלו החטים לטחון והטבור לחתוך והערלה למילה. ועוד השיב לו אף כי בודאי אין זה קשיא מה שאין יוצא התינוק מהול כמו שנתבאר, מכל מקום בזולת זה אין דבר זה ראוי לשאלה כי המצוה שציוה השם יתברך לבני אדם רוצה הוא יתברך לצרף את האדם. כי מצד פעל השי"ת אין מילה וזהו מצד הבריאה שהשם יתברך ברא הכל על ידי הטבע ולפי הטבע ראוי הערלה, רק שנתן השם יתברך המילה לאדם שיהיה צירוף לאדם עד שיהיה בלתי טבעי שכאשר עושה המצוה הוא צירוף אל האדם מן הטבע וזה אשר חפץ השם יתברך במילה, ואם היה נברא מהול לא היה צירוף אל האדם כי היו כל בני אדם כך שהטבע היא אחת לכל בני אדם ולא היה זה צירוף שאין הצירוף רק בדבר שאינו טבעי שהצירוף הוא הוצאה מן הטבע וזהו הצירוף כמו שיתבאר. וכן כל המצוות שנתן השם יתברך הם צירוף לאדם שיהיה האדם פעולותיו ומעשיו הוצאה מן הטבעי ולא יהיו מעשיו של אדם שוים עם הבעלי חיים הטבעיים. כי מצד הטבע נחשב ונראה האדם כבהמה שהיא טבעית ואין כל אדם ראוי למעלה זאת כי אם העם אשר בחר בהם השם יתברך. ודבר זה עוד יתבאר:

שאלות למחשבה:

מהי משמעות דברי המהר"ל, שהקומה הטבעית כשלעצמה נבראה חסרה?
האם בכך שהקומה הטבעית הינה חסרה אין פגם במעשה ה'?

דואר אלקטרוני: beitel@yeshiva.org.il

לשעורים נוספים באתר www.yeshiva.org.il